

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.456.02 в Інституті вищої освіти, доктору педагогічних наук, професору В. К. Майбороді

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента **БОРИСЕНКО Лариси Леонідівни** на дисертацію **Яковенко Олени Іванівни «Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність обраної теми

Сьогодні одним із головних завдань вищої школи в галузі професійної підготовки фахівців економічного профілю в Україні є їх озброєння практичними вміннями і навичками стосовно аналізу та прогнозу складних економічних явищ та динамічних процесів ринкових трансформацій. Адже вони мають швидко реагувати на зміни економічної ситуації, приймати виважені, науково обгрунтовані рішення, віднаходити потрібну інформацію, постійно вдосконалювати свій професійний рівень шляхом самоосвіти. У постіндустріальну епоху з її стрімким науково-технологічним піднесенням, бурхливим приростом знань професійна компетентність особистості стає провідною продуктивною силою, визначальною передумовою соціально-економічного прогресу. Особливої ваги ця проблема набуває у зв'язку з професійною підготовкою майбутніх економістів на основі компетентнісного підходу, що передбачає формування фахівця, здатного вирішувати професійні проблеми й професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності в економічній сфері, з використанням знань, практичних умінь й життєвого досвіду.

За результатами аналізу наукових доробок та досліджень вчених з проблеми професійної підготовки майбутніх економістів виявлено суперечності між зростаючими вимогами глобального ринку праці стосовно професійного рівня знань, умінь і навичок економістів та їх недостатньою підготовленістю до практичної діяльності в економічній сфері; між традиційною системою підготовки майбутніх економістів і реаліями здійснення практичної роботи випускниками ВНЗ в економічній сфері діяльності.

Подолання даних суперечностей вимагає нового підходу до вдосконалення практичної підготовки майбутніх економістів, що забезпечує формування їхньої професійної компетентності в освітньому процесі. Саме цей аспект наукової проблеми лежить в основі дисертаційного дослідження О. І. Яковенко «Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки».

З огляду на це, тема дисертації О. І. Яковенко є актуальною і важливою

для теорії і практики професійної освіти. Про актуальність проблеми, яку розглядає автор, свідчить і недостатній рівень її теоретичної розробки у сучасних умовах.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами теоретичного та експериментального досліджень, здійснених дисертантом, і в цілому не викликають сумніву.

У дослідженні враховано вимоги до системного, компетентнісного, практикоорієнтованого підходів до проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів.

Обґрунтованість наукових положень підтверджується системним аналізом наукових та навчально-методичних матеріалів стосовно практичної підготовки фахівців економічного профілю, адекватністю методів, що відповідають меті, завданням, об'єкту дослідження (теоретичних: системно-проблемний аналіз, класифікація, порівняння, систематизація, узагальнення, прогнозування; емпіричних: анкетування, бесіда, тестування, опитування, педагогічне спостереження; педагогічний експеримент); системним аналізом широкого кола наукової вітчизняної та зарубіжної літератури (403 найменувань, із них 26 іноземними мовами).

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Логіка та послідовність викладу тексту дисертації відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

На основі аналізу наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених автором розкрито сутність і зміст практичної підготовки студентів економічного профілю у вищих навчальних закладах як важливої складової формування їхньої професійної компетентності. У ході дослідження встановлено невідповідність практичної підготовки економістів сучасному соціальному замовленню. З огляду на це, визначено пріоритетні напрями формування професійної компетентності майбутніх економістів у вищих навчальних закладах. Позитивним в роботі є розробка авторської системи практик, спрямованої на формування означеної компетентності.

Наукові положення дисертації, модель формування професійної компетентності майбутніх економістів, методичні рекомендації впровадження авторської системи практик для студентів-економістів апробовані на п'яти міжнародних науково-практичних конференціях, а також використовуються в освітньому процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ), Одеського національного політехнічного університету (м. Одеса), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл), Ізмаїльського інституту водного транспорту (м. Ізмаїл).

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження О. І. Яковенко достатньо обґрунтовані.

За результатами дисертаційного дослідження автором запропоновано конкретні практичні рекомендації, які охоплюють всі аспекти практичної підготовки майбутніх економістів з метою формування у них професійної компетентності в освітньому процесі вищих навчальних закладів.

Однак, ми вважаємо: потребує пояснення, чому в назві першого та третього розділів, а також в тексті дисертації йде мова про формування професійних компетентностей майбутніх економістів, адже предметом дослідження є формування професійної компетентності; чим зумовлена така розбіжність. Бажано було б, у підрозділі 1.3. за результатами аналізу наукової літератури та дисертаційних робіт стосовно особливостей формування професійної компетентності майбутніх економістів показати, що вже зроблено іншими науковцями за проблемою дослідження, що не досліджено та виділити власний аспект дослідження. Бажано було б підкреслити, у чому полягає авторський підхід у формулюванні поняття «професійна компетентність майбутніх економістів». Крім того, педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки подані в різних інтерпретаціях (ст.6, ст.108 дисертації, ст. 3 автореферату); на нашу думку, вони недостатньо обґрунтовані та розкриті у підрозділі.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність отриманих результатів дисертаційного дослідження О.І. Яковенко досягнуто застосуванням теоретичних методів наукового дослідження та дослідно-експериментальних (констатувального та формувального експерименту); застосуванням авторської методики формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки; поєднанням якісного та кількісного аналізу отриманих даних за результатами емпіричного дослідження та педагогічного експерименту; компетентним використанням методів математичної статистики.

Наукова новизна проведеного дослідження безсумнівна. Вона полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки (посилення ролі практичної підготовки засобами віртуальної та реальної практик, зокрема через систему практик – навчально-комп'ютерну, навчальну практику «Віртуальне підприємство», виробничу, переддипломну; вдосконалення науково-методичного забезпечення та підвищення кваліфікації і рівня науково-дослідної діяльності науково-педагогічних працівників; використання інтерактивних методів навчання). Автором розроблено модель формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки, спрямованої на взаємодію науково-педагогічних працівників і студентів.

Достовірність отриманих результатів підтверджується дослідно-експериментальним дослідженням із застосуванням методики діагностики сформованості професійної компетентності майбутніх економістів за кожним з видів практик: за визначеними критеріями (мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісно-практичним), показниками та рівнями (високий,

достатній, середній, низький). Порівняльний аналіз отриманих результатів в експериментальній групі студентів після формувального експерименту дав змогу виявити зростання високого та достатнього рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх економістів та підтвердити їх статистично. Це свідчить про те, що висновки, теоретичні положення і результати дисертаційного дослідження О.І. Яковенко є логічними і переконливими.

Разом з тим, ми вважаємо, що частину тексту підрозділу 2.3 «Педагогічні умови формування професійних компетентностей майбутніх економістів у процесі практичної підготовки», в якому описано хід та результати констатувального експерименту, доцільним було б подати окремим підрозділом. Крім того, в п. 3.2. доцільно було б подати в таблицях та графічно результати рівневого розподілу студентів (у %) контрольної та експериментальної груп за показниками мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-практичного критеріїв сформованості професійної компетентності до та після експерименту.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Структура, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображують основні положення дисертації.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені у 19 наукових працях, зокрема: в одній монографії, одному навчально-методичному посібнику, восьми статтях у наукових фахових виданнях України, двох – у зарубіжних виданнях, двох – у збірниках, які входять до міжнародної наукометричної бази РІНЦ, трьох тезах матеріалів конференцій, двох статтях, що додатково відображують результати дисертації.

Обсяг і зміст дисертації свідчать, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

Проте, в роботі мають місце стилістичні та технічні похибки: «акомп'ютерна» складова професійної компетентності, потрібно «інформаційна»; на ст.7 (другий абзац) автореферату замість «констатувального» етапу експерименту написано «формувального»; крім того, некоректним є вживання термінів: «великі форми» та «малі форми» інтерактивних методів, «компетентнісні тести».

5. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Яковенко Олени Іванівни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення. На підставі виконаних досліджень і розробок автором здійснено комплексне вирішення важливого науково-практичного завдання формування професійної компетентності майбутніх економістів вищих навчальних закладів у процесі практичної підготовки, Дисертаційна робота «Формування професійної компетентності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження

наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12 і 13), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Яковенко Олена Іванівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Борисенко Л. Л.

9 грудня 2015 р.

